

Sandra Ūdre (Rēzeknis Tehnoloģiju akademeja)
AR NASKAIDRU PSIHISKŪ STUOVŪKLI SAISTĒTĀO LATGALĪŠU
LEKSIKA

Atslāga vuordi: *latgališu volūda, leksiskuo semantika, lingvokulturologiskuo pīeja.*

Itū pīetjeju mū īrūsynovs praktisks vaicuojuoms par myusu dīnu latgališu literaruos volūdys tekstūs vys nadajūktu vuordu *aumūņs* i *aptuomeņ* semantiku, tok ar lingvokulturologisku pīeju apsavārta plašuoka latgališu leksikys tematiskuo grupa. Ar naskaidru psihiskū stuovūkli (nu fiziologisku izjiutu da dvēsēlis puordzeivuojuomu) saistētuos leksikys tematiskuos grupys pamatu veidoj vairuok dajūktys leksemys, kai *reibums, trokums, napruots, namaņa*, frazeologisms *grīžās golva*, dūmojams, partū ka jim atbylst leksiskī ekvivalenti latvišu literarajā volūdā. Leksema šots, Antoninys Rekēnys „Kalupes izloksnes vārdnīcā” markātu kai „vacuokuos paaudzis volūdā”¹ latgališu tekstu korpusā nav atrūnama.

Sovutīs taidys nu latgališu tekstu korpusa ekscerpātuos leksemys kai *pusaumūņs, lītu-oversā-brukums, aizpruots, samysums* pīzeistamys par Oskara Seiksta i Līgys Gagainis okazionalismim.

Leksemys *aumūņs/ aumūni* i *aptuomiņ* ir eipašys – jūs semantika atsašķir autoru tekstūs i leksikografiskajā skaidruojumā. Ar *aumūņs/ aumūni* vuordineicuos saprūt kai ‘aumaļām, lielā daudzumā’ ci kai pusapzynuotu stuovūkli. Suokūtnejuo ituos saknis vuorda nūzeime saistēta ar kvantitatīvū semu, tod attīcynuošona iz psihiska stuovūkļa byutu pīzeistama par atlasynuotu.² Tok pošūs latgališu tekstūs redzim treis semantikys atteisteibys pakuopis nu kvantitatis nūruodis da psihiska stuovūkļa apzeimuojuoma.

Leidzeigi ar *aptuomiņ* – tekstūs lītuots ar divejaidu semantiku, pīmāram: *aptuomeņ* [‘naizturami’] *korsts; ni pīdziars, ni aptuomiņ* [‘cytaiž apreibš’].

Apsavārtauos leksemys līk pīzeit, ka ari psihiskū stuovūkli raksturojūšajā semantikā itvarta intēnsitatis, precizuok, juos pīauguma sema, kas cytā aspektā „pagrīžama” kai sova veida maksimalisma izpaušme.

¹ Reķēna, A. *Kalupes izloksnes vārdnīca*, II. Rīga, Latviešu valodas institūts, 1998, 465.

² Karulis, K. *Etimoloģijas vārdnīca*, I. Rīga, Avots, 1992, 89.